

Prof. Dr. Albert Gabriel'e Ait Bazı Belgeler

Sadi Bayram*

Öz

Bir dönem Vakıflar Genel Müdürlüğünde çalışmış olan Fransız Sanat Tarihçisi ve Arkeoloğu Albert Gabriel'in hayatı, sanatı ve çalmalarının incelendiği bu makalede, onun Vakıflar Genel Müdürlüğündeki görevine ilişkin bilgi, belge ve resmi yazışmalara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Albert Gabriel, Vakıflar Genel Müdürlüğü, arkeoloji, Sanat Tarihi, biyografi

Certain Documents of Prof. Dr. Albert Gabriel

Abstract

In this article; the life, art and works of a French Art Historian and Archeologist Albert Gabriel are investigated by considering the information, documents and official correspondings of a particular period in which he worked for Directorate General of Foundations of Turkey.

Keywords: Albert Gabriel, Directorate General of Foundations of Turkey, history of art, archaeology, biography.

* Araştırmacı; sadi.bayram@gmail.com

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki Sanat Tarihi öğretmenim (toprağı bol olsun) Alman Prof. Dr. Katherine Otto-Dorn¹ idi. Prof. Dr. Gönül Öney, Otto-Dorn'un hem asistanı hem de derslerde hocasının Almancasını anında çevri tercümanıydı. Prof. Dr. Oluş Arık, Prof. Dr. Rüşhan Arık, Dr. asistanlardı. Bir sene sonra 1965'de doçent oldular. Otto-Dorn derslerinde Almanca konuşur, Dr. Gönül Öney cümle cümle tercüme eder, Gönül Öney'in anlayamadığı bazı tabirleri de, Otto-Dorn bildiği halde Türkçe değil, Almanca kelimelerle izah eder, ders çıkışlarında da hepimizle özel bir şive ile "canım, canım" diyerek rahatça Türkçe konuşabilirdi. Bir nesil evvel 1930'lu yıllarda, İstanbul Üniversitesi'nde ise Prof. Dr. Albert-Louis Gabriel, 1932'den sonra Alman Prof. Emil² Bosh idi. Rahmetli Prof. Dr. Oktay Aslanapa O'nun öğrencisi, daha sonra da asistanı oldu. Açıkçası; genelde 1930-1960'lı nesillerin sanat tarihi hocaları yabancı idi. Türk sanatını bizler hep yabancılardan öğrendik, Allah'a şükür ki şimdi biz Türk sanatını yabancılara öğretebiliyoruz. Türk Sanat tarihçilerinin makale ve eserleri kaynak olarak kullanılıyor.

Gençlik yıllarımızda fakültede okuduğumuz zaman; Küçük Asya denildiğinde ve Anadolu Selçuklu sanatından bahsedildiğinde aklımıza öncelikle Anadolu'yu karış karış gezip, etüt edip not alan, abidelelimizin plân ve bu döneme göre kaba rölemlerini çizen, yayımlayan, Fransız Anadolu Araştırmaları Müdürü, arkeolog, mimar, ressam, desinatör, rölemlenin pîri Albert Gabriel hatırımıza gelir. Serbest elle çizimleri şahane olan rahmetli dostumuz Ar-

keolog Mahmut Akok'un (kendi aramızda Akokvarî dediğimiz) kervansaray, han, cami, medrese perspektif çizimlerinin de Gabriel üslubunu daha da geliştirilerek tekamül etmiş şekli olduğu kanaati, bu satırların yazarında hâkimdir. 1964-66'lı yıllarda Gabriel'in Amasya, Tokat, Sivas, Kayseri, Niğde, Diyarbakır, Mardin, Dunaysır, Bitlis, Ahlat, Bursa gibi büyük boy ağır ciltli kitaplarını karıştırırdık. Bizden öncekiler de 1934'den beri.

Eski eser tescilli yapılarımız çok azdı. İstanbul'da Zarif Paşa'nın torunu, 1930 Galatasaray mezunu, *Kazı Tarihi* kitabında birlikte çalıştığımız rahmetli M. E. Zarif Orgun, Ankara'da Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nde rahmetli Kemal Turfan'ın eski eser tescil fişlerine bakardık. Yıllar sonra, sanat tarihi mezunları çoğaldı, eski eser tescil fişleri daha da geliştirildi. Ancak yine de ilk kaynak olarak, öncelikle Gabriel'in kitaplarına bakardık.

Ocak 1966-1972 yılları arasında Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Önasya Dergisi sahibi olmam sıfatı ile yakın ilişki içindeydim. Rahmetli Vakıflar Genel Müdürü Feramuz Berkol'un sahibi olduğum Önasya Dergisi'nin yanısıra vakıf yayınlarına da bir nev'i fahrî basın danışmanlığı da yapıyordum. 1966-1972 seneleri içinde yakın mesai yaptığım dostum, hem de Önasya Mecmuası yazarımız, rahmetli Ali Saim Ülgen'nin emrine mimar olarak 1961 yılında girmiş, 1963 de vefatı üzerine, hocanın koltuğuna oturan Vakıflar Genel Müdürlüğü Mütihassıs Müşaviri rahmetli Prof. Dr. Y.Mimar-Müh. M. Yılmaz Önge'den (Bayram, 2015: 94-104) de Albert Gabriel'in Vakıflar'da çalıştığını duymadım. M. Yılmaz Önge'den sonra O'nun koltuğuna oturan Önasya yazarlarından, mimar Prof. Dr. Orhan Cezmi Tunçer'in de bilgisi mevcut değildi. Halen Sanat tarihi duayenimiz Prof. Dr. Semavi Eyice hocamın da, zannederim bu konuda bilgisi yoktu. Olsaydı, 1972'de Belleten ve sonra 1996'da Diyanet İslâm Ansiklopedisi'nde yazdığı "Gabriel" maddesi biyografisinde belirtirdi. Prof. Dr. Semavi Eyice'nin belirttiği, Atatürk'ün arzusu üzerine, iki cilt olarak tasarlanan "Sinan" hakkında Prof. Fuat Köprülü'nün I. ciltte kaynakları, belgeleri kaleme alacağı; Gabriel'inde II. Ciltte Sinan'ın mimarlık ve sanat yönünü tanıtacağı bir eser düşünülmüş,

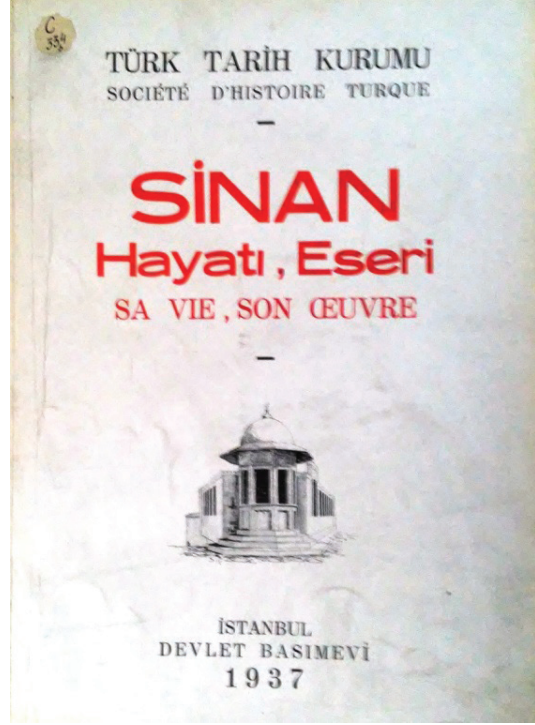
1 Prof.Dr.Katherina Otto-Dorn (1908-1999); Viyana Üniversitesi Josef Strzygovski yanında öğrenim gördü. Sasanî gümüş eserleri üzerine doktora yaptı. 1935'te Alman Arkeoloji Enstitüsü adına İznik seramikleri ile ilgilendi. *Das Islamische Iznik* (İznik İslâm Dönemi Yapıları) kitabını 1941'de yayımladı. Theresa Goel ile Nemrut Dağı kazılarına katıldı. 1944'te Adana-Antakya çevresinde yüzey araştırmalarında bulundu. II. Dünya Savaşı sonunda ülkesine dönerek, Heidelberg Üniversitesi İslâm Sanatı ve Hind İslâm Minyatürleri konusunda dersler verdi. 1954 yılında Ankara Üniversitesi'nin daveti üzerine Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Sanat Tarihi Kürsüsünü kurdu. Geç Osmanlı dönemi Kütahya çinileri hakkında 1957 yılında *Türkische Keramik*, 1964'te *Kunsts der Islam* adlı kitaplarını yayımladı. 1965-66 yıllarında Mehmet Önder, Dr. Oluş Arık-Dr. Rüşhan Arık ile Kubadabad kazılarını yaptı.1967'de California Üniversitesi'nin daveti üzerine Los Angeles'e gitti.

2 Sonradan-zannederim 1935-37'li yıllarda- Türk vatandaşlığına geçerek Emin oldu, maası yarı yarıya düştü.

Türk Tarih Kurumu tarafından 1937’de broşürü yayımlanmış ise de, filiyata geçmemiştir. Belki II. Dünya Savaşı’nın çıkması, Atatürk’ün 1938’de ebediyete intikali, konunun su yüzüne çıkmasını önledi.

Prof. Fuad Köprülü, Türk Tarih Kurumu tarafından 1937 yılında basılan *Sinan Hayatı, Eseri* (Bk. Ek.1) adlı büyük boy tanıtım broşüründe “ ... Sinan ve eserleri hakkında büyük bir monografi hazırlamak vazifesini bana (Türk Tarih Kurumu) teklif ettiği zaman, tereddüt etmeden, hattâ büyük bir memnuniyetle kabûl ettim... Benim bu işteki hissem sadece, müşterek mesaiyi tanzimden, hemen bir hiçten ibaret olduğu için açıkça söyleyebilirim ki, uzun ve çok ciddî çalışmaların mahsulü olan bu monografinin meydana gelmesindeki bütün şeref, önce Türk Tarih Kurumu’na, sonra da kurumumuz namına yardımlarını rica ettiğim mütehassis arkadaşlara aittir... En ağır vazifeyi üstüne alan ve muvaffakiyetle başaran eski talebemden Muallim Rıfki Melûl Meriç ile Edebiyat Fakültesi doçentlerinden Ömer (Lütfi) Barkan’ın ve Antropolojik tetkik için Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu’nun fedakâr çalışmalarını ve Prof. Ahmet Refik, Hasan Fehmi Turgal, Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Sedat Çetintaş, Ali Saim³ (Ülgen) ve diğer bazı arkadaşların kıymetli yardımlarını kayıt etmeliyim” (1937: 1-2). Aynı broşürde Albert Gabriel ise “ ... Bütün bu eserlerin hepsinin rölöve ve fotografilerini tam olarak vermek iddiasında bulunmuyoruz... hiçbir şeyin karanlıkta kalmamasını istiyoruz. Bunun için Süleymaniye, Şehzade, Edirne Selimiye Camii gibi üstadın en geniş kompozisyonları hakkında kabil olduğu kadar tamam vesaik yanında alâkamızı çeken, hususiyetler gösteren mescit, medrese, kervansaray, köprü ve çeşmeler gibi ikinci derecedeki eserlerin rölöveleri de bulunacaktır. Bilhassa bu eserler için hususî surette yapılan rölöveler çok titiz bir ihtimam ile tertip edilmiştir...” (1937: 5).

3 Prof. Fuad Köprülü’nün yazısından anlaşılıyor ki, daha Güzel Sanatlar Akademisi’nde öğrenci iken Ali Saim Ülgen, meşhur hocalar arasına girebilmiş. Bu da gösteriyor ki, çok başarılı öğrenci ve rölöve knusunda kendini yetiştirmiş.

Resim 1. Türk Tarih Kurumunca *Sinan Hayatı ve Eseri* konulu tanıtım broşürün kapağı

Her halde Maarif Vekâleti’ne bağlı İstanbul Arkeoloji Müzesi mimarlığı, Antikiteker Direktörlüğü Anıtlar Şubesi Müdürlüğü görevlerini de ifâ eden rahmetli Ali Saim Ülgen’in⁴ 1938-1962 yılları arasında çizdirdiği (zannedirim Bursa’da Gabriel ile çalışırken, Gabriel mutasavver eserin hazırlığı için Ali Saim Ülgen’i rölöveler için teşvik ettiği ve gö-

4 Ali Saim Ülgen (1913-1963): 1938’de Güzel Sanatlar Akademisinden mezun olur. Albert Gabriel’in daveti üzerine Fransa’da anıtların onarılması üzerinde staj yapar. Yurda döndüğünde İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Tarihi Derslerinde Ceâl Esat Arseven’in asistanlığını yapar. 1943 yılında Maarif Vekâleti Antikite ve Müzeler Müdürlüğü yayınlarından “ *Anıtların Korunması ve Onarılması* ” kitabını yayımlar. Mimarlık Tarihi Dersleri verir. 1944’de Maarif Vekâleti Antikite ve Müzeler Müdürlüğü Anıtlar Şube Müdürlüğü’ne getirilir. 1954’de Maarif Vekâleti’nden Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Dairesi Mütehassis Mimarlığına geçmiştir. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sanat Tarihi Kürsüsü kurulduğunda Öğretim Görevlisi olarak Sanat Tarihi dersleri vermiştir. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Kurulu kurucu üyeliği yapmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü Ulus, II. Vakıf Han’da 08.02.1963’de ebediyete intikal etmiştir. Tarafından Vakıflar Genel Müdürlüğü adına 1980’li yıllarda T.Vakıflar Bankası Konferans Salonu’nda düzenlenen bir anma programı yapılmış ve birlikte çalıştığı elemanlardan Hüsrev Tayla, Güler Bilecen ve bazı restoratörler konuşma yapmışlardır.

revlendirdiği anlaşılıyor) ve Türk Tarih Kurumu'na sattığı Sinan Rölöveleri bu konunun devamı olduğu kanaatindeyim... Sırası gelmişken bir konuya daha açıklık getirelim.

Maarif Vekâleti Eski Eserler Umum Müdürlüğü Anıtlar Şubesi Müdürlüğü'nden Vakıflar Genel Müdürlüğü müşavir mimarlığına geçerek Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanununu çıkarılmasına vesile olan Ali Saim Ülgen, emrindeki desinatörlere mesai saati dışında, ücreti mukabili, Türk Tarih Kurumunun siparişi üzerine, Sinan Rölövelerini çizdirdiğini Vakıflardaki restoratör ve sanat tarihçi arkadaşım rahmetli Erol Yurdakul, 1957-61'li yıllarda kendisinin de çizdiğini bana anlatmıştır. Bu rölöveler 20 senedir Türk Tarih Kurumu'nda duruyor, Prof. Aptullah Kuran Sinan üzerinde çalıştığı için başkalarına gösterilmiyor, faydalanmasına izin verilmeyordu. 12 Eylül 1980 Askerî dönem geldiğinde, genel müdürler asker olduğu için birbirlerini kırmazlar, ancak doğrular üzerine giderlerdi. Bu satırların yazarı da, zamanın Vakıflar Genel Müdür Yardımcısı Em. Tüm.Gnl. Alâettin Gürtuna'ya, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv ve Yayın Dairesi Başkan Yardımcısı olarak vakıflarda müşavir mimar sıfatı ile görev almış Ali Saim Ülgen tarafından çizilmiş, hepsi vakıf eski eser ve âbidesi olan, Mimar Sinan eserlerini Türk Tarih Kurumu ile müştereken basma teklifini götürdüm. Olumlu karşılandı ve resmî teklif yazısını yazarak bizzat elden zamanın Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yaşar Yücel'e götürdüm. Dr. Yücel, "Yönetim Kurulu müzakere etsin, onların kararına göre hareket ederiz", dedi. Bir ay sonra bana telefon ederek, Türk Tarih Kurumu Yönetim Kurulunca Vakıflar Genel Müdürlüğü teklifi uygun görüldüğüne dair kararın⁵ çıktığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kağıt parasını ödeyebileceğini, matbaa ücretinin de Türk Tarih Kurumu'nun kendi matbaası olduğundan onlar karşılayabileceklerini şifahen görüştük. Aradan bir müddet geçtikten sonra, Prof.Dr.Yaşar Yücel telefon ederek, söz konusu Ali Saim Ülgen'in şöhler kartona çizdiği Sinan Eserlerini, Türk Tarih Kurumu olarak kendi-

leri tarafından basılacağını belirtti. Eski arkadaşım, rahmetli Dr. Emre Madran⁶ ile o tarihte Hacettepe Üniversitesinde olan yine arkadaşım (Prof) Doç.Dr. Filiz Yenişehirlioğlu önsözünü ile eser 2 cilt halinde 1989 yılında çıktı. Yayınına vesile olduğum için de bir adet bendenize, bir adet Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne hediye olarak geldi.

Resim 2. Ali Saim Ülgen'in bir resmi (Ali Saim Ülgen Arşivi. Bir Kültürel Belgelik'ten)

Prof.Dr. Albert Gabriel Maarif Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü emri ile ve yanına verilen rehber memurlarla, 1927 yılından itibaren Anadolu'yu adım adım dolaşarak özellikle Selçuklu dönemi vakıf abide ve eski eserleri incelemiş, plan ve kesitlerini çıkararak onları yurt dışında Fransızca olarak yayınlayıp, orientalistlere, sanat camiasına ayrıntılı tanıtmıştır. Vakıflara büyük hizmeti dokunan, 1934 yılından beri yayımladığı kitaplarla vakıf abide ve eski eserlerimize, Vakıf camiasında çalışan mimarlara, restoratörlere, teknikerlere yıllarca eserleriyle ışık tutan, yol gösteren mütevaffa Prof. Dr. Albert Gabriel'in vakıflarda çeşitli

5 Vakıflar Genel Müdürlüğü yazısının ve konu ile ilgili kararın bir kopyasını almak için 04.11.2016 tarihinde Türk Tarih Kurumu'na gittiğimde, aradan uzun zaman geçtiği için o tarihteki Karar Defterlerinin nereye kaldırıldığı yeni elemanlarca bilinmediği, araştırılacağı Kütüphane Müdürü tarafından tarafıma iletildi. Arşivlerine sahaflardan intikal eden Gabriel'in İstanbul Üniversitesi ile yaptığı sözleşmenin birer kopyalarını lütfettiler.

6 Emre Madran (1944-23.09.2013), ODTÜ. Restorasyon bölümünden mezun olup askerlik öncesi Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde 1968-1973 yıllarında çalışmış, Askerlik dönüşü Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nde görev almış, Doktorasını geç de olsa tamamlamış, daha sonra 1981'de Orta Doğu Teknik Üniversitesi Restorasyon Bölümüne Doçent olarak geçmiş, hem bürokrat hem ilim adamı olarak masanın iki yanında çalışmıştır. Rahmetle anıyoruz eski arkadaşımızı.

kararnemelerle mütehasıs olarak görev yaptığını ne biz, ne 1961 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde görev yapan, sonradan birlikte çalıştığımız elemanlar ne Genel Müdürlük Personel Dairesi tarafından da bilinmiyordu. Sadece çeşitli restorasyonlar için mütalaalar verdiği tahmin ediyorduk.

Bu yazının asıl amacı, müteveffa Prof. Dr. Gabriel'in Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde müşavir olarak çalıştığını belgelendirmek,⁷ rahmetli Ali Saim Ülgen'nin çizdirip, Türk Tarih Kurumu'na sattığı rölövelerin, "Sinan Hayatı, Eserleri" konulu Fuad Köprülü ve Albert Gabriel'in mutasavver eserinin devamı olduğunu vurgulamak, vakıflara yaraşır vefâ borcumuzu elden geldiği kadar edâ etmektir.

Türk dostu, müteveffa Dr. Albert Gabriel'i 1927 sonbaharından itibaren zamanın Maarif Vekâleti ve dolayısıyla zamanın 1927-1949 tarihleri arasında Antikiteler ve Müzeler Direktörü (*Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü-Bu günkü Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü*), Türk Tarih Kurumu Kurucu Üyesi, Önasya yazarlarından, aziz dostum filolog Dr. Hâmit Zübeyr Koşay⁸ Anadolu'daki Türk eserlerini araştırması için görevlendirmiş, yanına da eleman vermiştir. Yaptıkları iş münasebetiyle yakın dost olmuşlar, Anadolu Selçuklu eserlerini araştırma ve incelemede, Dr. Koşay'ın mevkîi dolayısıyla daima yardımcı ve destek olduğunu sanıyorum. Müşterek çalışmalarımızda Dr. Koşay, Gabriel ile hatıralarından hiç bahsetmemiştir. "Söz gümüşse sükut altundur" derdi rahmetli...

Yaptığı çalışmalardan dolayı İstanbul Belediyesi'nce A. Gabriel'e zamanın Dışişleri Bakanı Prof. Fuat Köprülü'nün de iştiraki ile 19.01.1955'de İstanbul Fahri *Hemşerilik Ber'atı* takdim edilmiştir. Ankara Üniversitesi tarafından fahri doktora payesi de verilen Gabriel'e, Fransız Region d'honneur nişanının şövalye payesine de layık görülmüştür. Albert Gabriel, ünlü şairimiz Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın da şiirlerini fransızcaya çevirerek, ülkemiz kültür ve sanatını yurt dışı Batı âlemine tanıtmaya gayret etmiş, tanıtmıştır.

7 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Kararnemeler: 164-23-15,147-54-8,135-23-4.

8 Sadi Bayram, İlk Türk Hafiri Phil. Dr. Hâmit Zübeyr Koşay'ın Belgelerle Biyografisi, Önder Matbaası, Ankara 2014.

Öncelikle kısaca biyografisine göz atalım:

Prof. Dr. Albert-Louis Gabriel, Fransa'da Haute-Marne'ye bağlı Cerisierés'de 02.08.1883 yılında doğmuştur. Babasının da şöhretli bir mimar olmasının etkisiyle ilköğretimden sonra mimarlığa yönelmiştir. Gabriel; Ecolé Nationale des Beaux-Arts (Güzel Sanatlar Mektebi)'da okumuş, 1903 yılında l'Académie des Beaux-Arts Jean Leclaire ödülünü almış, 1905-1906 yıllarında askerlik görevini yapmış, 1906'da diplomasını alıp, mezun olduktan sonra, 1908 yılında Atina'da bir Fransız okulu inşaatını almıştır. Ayrıca Rodos Adası'nda Auberger de France Oteli inşaatını deruhte eder. Desen ve rölöve yapımında Atina Arkeoloji Enstitüsü'nün dikkatini çektiği için 1908-1911'de Yunanistan'ın Délos Adası'ndaki Fransız Arkeoloji Enstitüsü adına arkeolojik kazıda ele geçen antik parçaların desen ve rölöveleri işi kendisine verilir (bu iş ona 1911'de Paris'teki sergide ikincilik madalyası kazandırır). 1911'de bir ara İstanbul'a gelir. 1911-1914 de Rodos Adası Ortaçağ eserlerini, San Jean Şövalyeleri'nin yaptırdığı kale ve şehir içindeki eserleri araştırır. I. Dünya Savaşında deniz kuvvetlerinde tercüman olarak görev yapar. 1919-1920 yıllarında Mısır Hükümeti'nin daveti üzerine Fustat kazılarına katılır. 1920-1922 arasında Rodos Adası'nda çalışmalarını yürütür.

Resim 3. Albert Gabriel gençlik yıllarında Anadolu'da çiftçilerle birlikte bir eski eserin önündeler. (Yapı ve Kredi Bankası Gabriel yayınından)

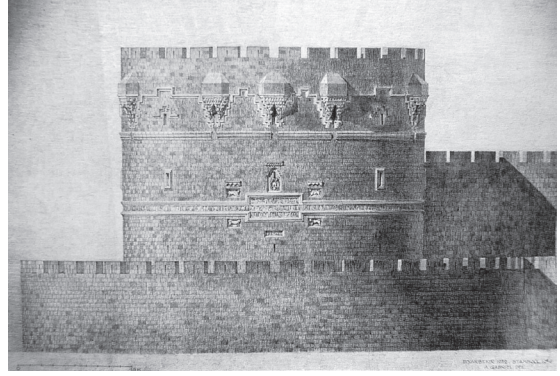
Bu arada 1921'de Paris Edebiyat Fakültesi'nde doktorasını tamamladıktan sonra 1923'de Fransa

Caen Üniversitesi'nde Sanat Tarihi Doçenti unvanını alır.1923'de Fransız sanatçıları sergisinde teşhir edilen Rodos rölöveleri, Gabriel'e birincilik maddesinden sonra Güzel Sanatlar Akademisi'nin *Louis Fould* ödülünü de kazandırmıştır. 1925'de Fransız İdaresindeki Suriye'de Palmira kazılara katılır. 1925'de Doğu Fransız Alsas Strasburg Üniversitesi (Prof. Unvanı ile) ile 1926'da Dârülfünûn'da (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümünde) arkeoloji ve sanat tarihi dersleri verir. 1927 Ekim-Kasım aylarında Kütahya, Afyon, Akşehir, Konya Karaman, Niğde, Adana, Tarsus, Mut, Nevşehir, Aksaray, Kayseri ve Ankara'da; 1928 Nisan-Mayıs aylarında Kayseri, Sivas, Tokat, Amasya'da incelemelerde bulunur. 1928 Sonbaharı ve 1929 ilkbaharında İstanbul Hisarlarında araştırma ve çizimler yapar. 1930 Ekim- Kasım aylarında Amasya, Tokat, Sivas, Divriği'de Selçuklu eserlerini inceler (Zübeyir ve Koşay vd., 2013: 68-69). 1931 yılında Fransız Elçiliğinde Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü'nü kurup (Bk. Ek-2), II. Dünya Savaşı başlarına kadar 10 yıl müddetle müdürlüğünü yapar.

Gabriel, 1932 Nisan-Mayıs aylarında araştırma yapmak üzere Diyarbakır'a gider. Bu esnada zamanın valisi, 1910'da Antalya'da olduğu gibi (Zübeyir ve Koşay vd., 2013: 270-271), şehir biraz hava al-sın diye M.Ö. 349 yılında yapılmaya başlanan, Dicle Nehri vadisinden 100 m. yükseklikte, 7-8 km. uzunlukta, 82 burçlu, 4 kapılı (Dağ Kapı, Urfa kapısı, Mardin kapı, Yeni kapı), dünyanın Çin Seddi'nden sonra ikinci büyük suru Diyarbakır surlarının bir kısmını yıktırmak ister. Valiye surun tarihî önemi bir Fransız olan Prof.Dr.Gabriel tarafından izah edilerek surların bir kısmının yıkılması önlenir. Mardin, Nusaybin, Dunaysır, Hasankeyf, Harran, Urfa ve Halap'teki İslâmî eserleri inceler.

Resim 4. Diyarbakır Surları Plânı, 1932 (Gabriel'den)

Resim 5. Karakalem çizimle Diyarbakır Surları (Gabriel'den)

Bu arada, Kütahya, Afyon, Konya, Karaman, Amasya, Tokat, Sivas, Kayseri Nevşehir, Aksaray, Konya, Niğde, Diyarbakır, Urfa, Mardin, Dunaysır, Hasankeyf, Bitlis, Malatya şehirlerini dolaşarak Anadolu Selçuklu eserlerinin plân, kesit ve kitabelerini çıkararak Batı dilinde yayına hazırlar.

1936-1938 yıllarında arkeoloji ile ilgili olarak Phrygie/Frig Yazılıkayası üzerinde çalışır. 1940 yılında da Türk Tarih Kurumu Şeref üyesi payesini almıştır.

II. Dünya savaşı çıktığında 1941 yılında College de France'de İslâmî Doğu Sanatları derslerini profesör unvanıyla verir. Savaş sona erince 1945 yılında tekrar İstanbul Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü görevine döner ve 1956 yılına kadar bu görevi aralıksız sürdürür. 1952'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde sanat tarihi dersleri okutur ve Ankara Üniversitesi'nden şeref profesörlüğü pâyesi alır. 1960'da Belçika Kraliyet Akademisi şeref üyesi seçilir.

Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Çağlarına Kadar Türk Kazı Tarihi adlı eserimizin 2013'te yayınına kadar hiçbir çalışmada yer almamış ve Başbakanlık Devlet Arşivleri Cumhuriyet Arşivi'nden 2010 yılında elde ettiğimiz bilgilere göre Prof. Dr. Albert Louis Gabriel 1957-1965 yılları içinde Vakıflar Genel Müdürlüğü emrinde müşavir olarak kararname ile çalışmış ve süresi her yıl uzatılmıştır (Bk. Ek-3,4,5). İlerde belki daha başka bazı belgeleri Osmanlı Arşivi'nden çıkabilir.

Müteveffa Albert-Louis Gabriel, ardında Anadolu Selçuklu vakıf kültürüne ait abidevi eserler bırakarak 23.12.1972 tarihinde Fransa'da *Bar-Sur-Aube*'de vefat etmiştir.

Albert-Louis Gabriel'in Eserleri:

- "Les mosquées de constantnople" Syrie, VIII, Paris 1926, s.353-419.
- "Les étapes d'une campagne dans les deux Irak, d'après un manuscrit turcs du XVI.e siècle" Syrie, IX, 1928, s.328-349.
- "Les antiquités turcs d'Anatolie, Syrie, X, 1929, s.257-270.
- La Çite de Rhodes (Rodos Kenti), 2 cilt,1933.
- *Monumens turcs d'Anatolie* (Anadolu Türk Anıtları), Paris, 1931-1934. III. Cilt.
- *Voyages archeologiques dans la Turquie* (Doğu Türkiye'de Arkeoloji Gezisi), C.II., Paris 1940-41.

- *Châteaux turcs de Bosphore* (Türk Sarayları), 1943.
- *Phrygie exploration archeologique* (Frigya Arkeolojisi-Yazılıkaya).
- *La Cite de Midas, Topographie, Les site et les fouilles*, Paris 1952.
- *Türkiye Sanatı ve Tarih Memleketi*, 1955.
- *Une Capitale Turque Brousse* (Türk Başkenti Bursa), Paris 1958.⁹
- *Kayseri Anıtları*, Ahmet Akif Tütenkle, 1964.
- *La Cite de Midas, Architecture*, Paris 1965.

Albert-Louis Gabriel'in Kitap Kapakları

9 Neslihan Er-Ahmet Er-Ayktu Kazancıgil tarafından tercüme edilerek Osmangazi Belediyesi tarafından 2010 yılında ayrı bir baskısı da yapılmıştır.

Kaynaklar

1. Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Kararnameler:164-23-15,147-54-8,135-23-4.

2. İnceleme Eserler

Albert Gabriel,1883-1972, Mimar, Arkeolog, Ressam Gezgin. Yapı ve Kredi Bankası Yayınları. İstanbul. 2006.

Bayram, Sadi (2014). İlk Türk *Hafiri Phil. Dr. Hâmit Zübeyr Koşay'ın Belgelerle Biyografisi.* Önder Matbaası, Ankara.

Bayramıveli, Mübeccel. *Prof.Albert-Louis Gabriel'in Biyoğrafisi.* TTOK. Belleteni.

Eyice, Semavi. (1973). "Prof. Albert-Louis Gabriel, 2.8.1883-23.12.1972". *Beleten.* (XXXVII/147). s.321-363.

Koşay Hâmit Zübeyr ve Zarif Orgun, Sadi Bayram, Erdoğan Tan (2013). *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Çağlarında Türk Kazı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.*

Semavi Eyice (1996). "Gabriel, Albert- Louis". *Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi.* (13). s.275-278.

Sinan Hayatı, Eseri. (1937) Türk Tarih Kurumu.

Ekler

Ek 1. Türk Tarih Kurumu tarafından 1937 yılında basılan "Sinan..." Hayatı, Eseri adlı broşür

BAŞLANGIÇ

Türk Tarih Kurumu, Türk mimârisinin şahıkası olan Sinan ve eserleri hakkında büyük bir monografi hazırlamak vazifesini bana teklif ettiği zaman, tereddüt etmeden hattâ büyük bir memnuniyetle kabûl ettim. Bunu yaparken, hazırlanacak işin ehemmiyetini ve ağırlığını anlamamış değildim; Sinan'ın ve eserlerinin büyüklüğe mütenasip bir monografi vücûde getirmek için hiç bir salâhiyetim olmadığını da tabii pek iyi biliyordum. O halde, kudretim çok üstünde bir işi nasıl olup da bu kadar memnuniyetle kabûl etmişim? Bunu kısaca izah edeyim: Türk Tarih Kurumu'nun kuvvetli muzaheretine ve salâhiyetli meslekdaşlarımın samimi yardımlarına güvendiğim için! Büyük işlerin ancak müşterek ve organize bir çalışma sayesinde vücûde getirilebileceğine inandığım için! İşte bir taraftan bu inanış, diğer taraftan, Türk dehâsının mimarî sâhasındaki yüksek tecellisini gösterecek böyle bir eserin meydana gelmesi için bütün arkadaşlarım gibi duyduğum derin tahassür, beni bu vazifeyi kabule sevketti. Benim bu işteki hissem, sadece, müşterek mesaiyi tanzimden yani hemen hemen hiçden ibaret olduğu için, açıkça söyleyebilirim ki, uzun ve çok ciddi çalışmaların mahsulü olan bu monografinin meydana gelmesindeki bütün şeref, önce Türk Tarih Kurumu'na, sonra da, kurumumuz namına yardımlarını rica ettiğim mütahtassis arkadaşlara aittir. Bütün bu gayretlere rağmen, eğer eserin birtakım kusurları, eksik cihetleri varsa, mutlaka mesaiyi iyi tanzim ve kontrol edememekten ileri geldiği için, bu mes'uliyetin bana ait olduğunu itiraf etmeliyim.

Bu iki ciltlik monografi, Sinan'ın bütün eserlerini ihtiva eden bir Corpus değildir. İlk cilt daha ziyade XV — XVI inci asırlar Türk kültür tarihine ve Sinan'ın biyografisine aittir: Burada, büyük mimarı yetiştiren siyasî ve medenî muhit, türk mimarîsinin inkişafını mucip olan içtimaî, iktisadî şartlar, işçilik teşkilâtı, tahlilî tetkiklere ve orijinal vesikalara dayanılarak izah olunmuştur. Yine Sinan'ın biyografisi ve eserleri hakkında ise, en geniş ve sağlam malûmat verilmiştir. Burada, Sinan hakkında şimdiye kadar Şarkta ve Garpta yazılmış bütün eserlerden tenkidî bir şekilde istifade olunmuştur; lâkin itiraf etmeliyiz ki, bütün o eski yazılar, tarihi tenkit bakımından çok iptidai ve sathîdirler. Halbuki biz, Sinan'ın biyografisini vücûde getirmek için, şimdiye kadar istifade edilmiş kaynakları sıkı bir tenkide tabi tutarak kullandığımız gibi, ayrı-

AVANT PROPOS

Lorsque la Société Turque d'Histoire m'a confié la mission de préparer une monographie de Sinan, et de ses œuvres, apogée de l'architecture turque, j'ai accueilli cette mission sans aucune hésitation. Ce faisant, je me rendais parfaitement compte de l'importance et de la difficulté du travail que j'avais assumé. J'étais aussi parfaitement conscient de mon incompétence en matière de préparer une monographie, digne de la grandeur de Sinan et de ses œuvres. Comment j'avais osé accepter volontiers un travail très au-dessus de mes forces? Voici en deux mots les raisons qui m'y décidèrent. Je comptais d'abord sur le puissant concours de la Société Turque d'Histoire et sur l'aide sincère de mes collègues compétents; ensuite, je suis toujours d'avis que les grandes œuvres ne peuvent être réalisées que grâce à une collaboration organisée. Ce furent donc cette conviction d'une part et de l'autre le profond désir que j'éprouvais, comme d'ailleurs tous mes collègues, de voir se réaliser une telle œuvre reflétant les grandes manifestations du génie turc dans le domaine de l'architecture, qui m'ont décidé à accepter cette tâche. Ma part dans ce travail se limite à avoir organisé la tâche collective. Je puis donc hautement affirmer que tout l'honneur d'avoir réalisé une telle monographie qui est le résultat d'efforts longs et sérieux, revient, d'abord à la Société Turque d'Histoire et en second lieu, à mes collègues dévoués qui ont bien voulu me prêter leurs concours. Si, malgré tant d'efforts, l'œuvre présente des lacunes je dois avouer que ceci provient de l'insuffisance d'organisation et de contrôle dont la responsabilités m'incombent personnellement.

Cette monographie en deux volumes n'est pas un corpus contenant toutes les œuvres de Sinan. Le premier volume est consacré plutôt à l'histoire de la culture turque de XV et XVI ème siècles et à la biographie de Sinan. L'on y trouve des explications sur le milieu politique et social qui a formé l'éminent architecte, les conditions sociales et économiques qui ont assuré le développement de l'architecture turque, et l'organisation ouvrière, basées sur des études analytiques et des documents originaux. L'on y verra également les plus solides notions sur la biographie de Sinan et sur ses œuvres. Lors de la préparation de cet ouvrage, nous avons consulté, en tant qu'œuvres de critique, toutes les publications faites jusqu' à présent sur Sinan, tant en Orient qu'en Occident.

ca, şimdiye kadar hiç istifade edilmemiş birçok yeni kaynaklara da müracaat ettik : Eski edebî ve tarihî eserlerden başka, birçok resmî vesikalardan (Arşiv, Tapu, Evkaf, Şer'î mahkeme kayıtları, vakıfnameler gibi) da istifade ettik. Ve böylece, Sina'nın hayatı hakkında şimdiye kadar bilinmeyen birçok şeyleri meydana çıkarmağa ve birçok yanlışlıkları düzeltmeğe imkân bulduk. Bu cildin sonuna, metinde istifade edilmiş birtakım resmî vesika metinlerinden ve faksimililerinden başka, Sinan'a ve eserlerine ait üç eserin de muhtelif yazmalara istinad eden tenkitli basmalarını ilâve ettik: 1) Tezkiret-ül - Bünyân; 2) Tezkiret-ül - Ebniye; 3) Selimiye.

Muhtelif sahalarda mutahassıs arkadaşların samimî iş birliğine meydana gelen bu ciltde billhassa en ağır vazifeyi üstüne alan ve muvaffakiyetle başaran eski talebenden muallim Rifkî Melûl Meriç ile Edebiyat fakültesi doçentlerinden Ömer Barkan'ın ve Antropolojik tetkik için Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu'nun fedakâr çalışmalarını ve Prof. Ahmet Refik, Hasan Fehmi Turgal, Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Sedat Çetintaş, Ali Saim ve diğer bazı arkadaşların kıymetli yardımlarını kaydetmeliyim.

San'at tarihi bakımından Sinanı ve eserlerini tetkike hasredilen ikinci cilt, doğrudan doğruya, İstanbul Üniversitesi eski profesörlerinden İstanbul Fransız Arkeoloji Enstitüsü direktörü, Enstitü muhabir azasından Prof. Albert Gabriel'in eseridir. Milletimizin hakikî bir dostu olduğunu İstanbul üniversitesinde yıllarca devam eden çok samimî arkadaşlık dolayısıyla yakından bildiğim bu kıymetli meslekdaş, bizimle teşriki mesai etmesi hakkında Kurumumuz tarafından yapılan teklifi her zamanki nezaket ve samimiyetle kabul ederek, bütün ilim âlemince tanınmış yüksek salâhiyetle bu monografinin san'at tarihi kısmının mevzuâ lâyık bir şekilde vücade gelmesinde âmil oldu.

Türk Tarih Kurumu, Millî mimarîmizi ve Büyük Millî mimarîmızı bütün ilim âlemine daha iyi tanıtmak için, bu monografinin türkçesinden başka bir de Fransızca tab'ını hazırlamaktadır.

Bu küçük mukaddemeyi bitirirken, bu monografinin vücade gelmesi için ilk ilham veren ve daimî teşvikleriyle bu tasavvurun tahakkukunu temin eden Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Bayan Prof. Afet'e teşekkürü bir vazife bilirim.

FUAD KÖPRÜLÜ

Nous devons toutefois avouer, que tous ces anciens ouvrages son trtop superficiels au point de vue historique. Or, afin de tracer la biographie de sinan, nous avons consulté outre les sources déjà connues, beaucoup de documents conservés dans les archives de l'Etat, les régistres du Cadastre, de l'Evkaf et des anciens tribunaux religieux. C'est ainsi que nous avons réussi à tirer au clair beaucoup de détails ignorés jusqu'à présent sur la vie de Sinan et à corriger beaucoup d'erreurs. Dans un appendice, nous avons reproduit les textes aussi que les fac-similés d'un certain nombre de documents utilisés dans l'élaboration de l'ouvrage, ainsi que les éditions critiques de trois ouvrages basés sur différents manuscrits traitant Sinan et ses oeuvres: 1) Tezkiret-ül Bünyan. 2) Tezkiret-ül ebniye. 3) Selimiye.

Je dois noter ici, les efforts vraiment dévoués de Ömer Barkan, doçent à la Faculté des lettres, surtout de Rifkî Melûl Meriç qui a assumé la partie biographique, et les concours de prof. A. Refik, H. Fehmi Turgal, Prof. I. Hakkı Uzunçarşılı, Sedat Çetintaş, Ali Saim, et de plusieurs autres qui ont bien voulu m'aider dans les différents domaines, et du Pr. Şevket Aziz Kansu qui se dévoua également dans son travail anthropologique.

Le deuxième volume consacré à une étude sur Sinan et sur son oeuvre au point de vue d'art, est dû uniquement à la plume du Pr. Albert Gabriel, correspondant de l'Institut, ancien professeur à l'Université d'İstanbul, et Directeur de l'Institut Archéologique français d'İstanbul. Ce collègue de grand mérite dont les profonds sentiments d'amitié à l'égard de notre pays me sont connus de près, a accueilli avec la même gentillesse et la même amabilité qui lui sont habituelles, l'offre de collaboration qui lui a été faite par notre Société et a assuré la réalisation, d'une manière digne du sujet, de la partie concernant l'Histoire de l'art de cette monographie, avec sa haute compétence reconnue dans le monde scientifique.

Avant de terminer cette brève introduction, je me fais un devoir de remercier le Professeur Bayan Afet, vice présidente de la Société Turque d'Histoire qui, la première, nous a suggéré l'idée de tracer cette monographie et qui en a assuré la réalisation par ses encouragements continuels.

FUAD KÖPRÜLÜ

SINANIN ESERLERİ

Sinanın adına bağlı abideler, Anadoluya, Suryeye ve Balkan memleketlerine saçılmıştır. Fakat yalnız Edirne ve bilhassa İstanbulda Sinanın temsil ettiği XVI ıncı asır Türk ekolünün bütün parlaklığı ve karakter kudreti görülür. İstanbulda geniş kompozisyonlar teşkil eden sultanların camileri yanında mütevazı mescitler, ufak medreseler, mahalle çeşmeleri, çeşit çeşit telâkkilere cevap veren ve üstadın muhayyele kudretini, amelelerin ciddî ve tam tekniklerini tasdik eden bütün bu eserler yükselir. Vilâyetlerdeki eserleri de ihmal etmeden, etüdümüzde dayandığımız malûmatın ana unsurlarını Osmanlı devletinin merkezi olan İstanbuldan alabiliriz.

Bu etüdün üç hedefi vardır: Her şeyden evvel kabil olduğu kadar çok ve doğru vesikalar toplayacağız. Sonra vakıaların objektif tetkikine dayanarak bu âbidelerin millî an'anelerden neler aldığını ve nasıl Türk varlığının tamamlayıcı bir parçasını teşkil ettiğini göstereceğiz. Nihayet Sinanın eserlerinin karakteristik ve orijinal hatalarını bulup çıkarmağa, onların derin manasını anlatmağa ve umumî san'at tarihindeki yüksek mevkiini göstermeye çalışacağız.

..

Bütün bu eserlerin hepsinin rölöve ve fotoğraflarını tam olarak vermek iddiasında bulunmuyoruz. Fakat bu eserin müteaddit cephelerini göstermeğe yarayacak hiçbir şeyin karanlık kalmamasını istiyoruz. Bunun için, Süleymaniye, Şehzade, Edirne'de Selim camii gibi üstadın en geniş kompozisyonları hakkında kabil olduğu kadar tamam vesaik yanında alâkamızı çeken hususiyetler gösteren mescit, medrese, kervansaray, köprü veya çeşmeler gibi ikinci derecedeki eserlerin rölöveleri de bulunacaktır. Bilhassa bu eser için hususî surette yapılan rölöveler çok titiz bir ihtimam ile tertip edilmiştir. Tezyinat, teknik ve inşaatın muhtelif şekillerinin künhüne varmak için kroki ve fotoğraflar ilâve edilecektir. Hülâsatan bu genel etüdü, muhtelif

L'OUVRE DE SINAN

Les monuments auxquels s'attache le nom de Sinan sont dispersés à travers l'Anatolie, la Syrie, les pays balkaniques. Mais c'est à Edirne et à Stamboul que s'exprime avec le plus d'éclat et de puissance le caractère de l'école turque du XVI e siècle dont Sinan est le représentant le plus illustre. A Stamboul surtout. Là, à côté des vastes Compositions des mosquées impériales, s'élevaient de modestes oratoires, des médressés de dimensions exiguës, des fontaines de quartier, répondant aux conceptions les plus variées et attestant à la fois la fertilité d'imagination du maître et la stricte probité technique des ouvriers. Aussi, sans négliger les oeuvres provinciales, nous demanderons à la capitale les éléments essentiels de l'information sur laquelle nous entendons baser notre étude.

Le but de cette étude est triple: nous rassemblerons tout d'abord un ensemble de documents aussi complets et aussi exacts que possible; puis nous montrerons par un examen objectif des faits ce que les monuments doivent aux traditions nationales, à quel titre ils font partie intégrante du patrimoine turc; enfin, nous nous efforcerons de dégager les traits caractéristiques et originaux de l'oeuvre de Sinan, d'en faire comprendre la signification profonde et de marquer la place éminente qu'elle occupe dans l'histoire générale de l'art.

..

Nous ne prétendons point à donner, en relevés et photographies, la totalité de cette oeuvre mais nous tenons à ne rien laisser dans l'ombre de ce qui peut aider à en saisir les multiples aspects. Aussi trouvera-t-on, à côté d'une documentation aussi complète que possible sur les plus vastes compositions du maître, Suleymaniye, mosquée de Shahzade, Mosquée de Selim à Edirne, les relevés d'édifices d'importance secondaire, mesdjids, médressés, caravanserais, ponts ou fontaines où s'observent des particularités intéressantes. Les relevés, exécutés spécialement pour le présent ouvrage présenteront toutes les garanties d'une scrupuleuse exactitude; ils seront accompagnés de croquis et de photographies permettant de se rendre compte des diverses formes de la construction, de la technique et de décor. En bref, nous avons tenu à ce que cette publication puisse être consultée en toute sécurité par

cephelerden ele alarak incelemek isteyenler tarafından tam emniyet ile müracaat edebilecekleri bir eser olmasını istedik. Fikrimizde bu eser, bu abideleri yerinde tetkik edemiyenlere bilvasıta bu imkânı verecek, ve istikbalde okuyucunun dilekleri ne olursa olsun, dokümanter kıymetine halel gelmiyecek bir eser olmalıdır.

**

İkinci nokta: sathî ve ekseriyetle tarafgirane bir tetkikin sebep olduğu yanlışları düzeltmeğe çalışacağız. Araştırmalarımız, bir sabit fikre bağlanmadan, bütün berraklığı ile gösterilecektir. On altıncı asrın muhteşem eserler devrinin, gerek selçuk ve gerek osmanlı İmparatorluğunun eserlerini nazarı itibara almadan, anlaşılması ve hakikî kıymetinin verilmesi kabil değildir. Bazı an'anelerin devamını, muhtelif nüfuzlar altında yeni şekillerin doğuşunu tebarüz ettirecek yani, kısaca, Sinan eserlerindeki esas âmilleri ayırıp göstermeğe çalışacağız. Bundan başka devlet arşivlerinden alınan ve çok ehemmiyetli ve neşredilmemiş vesikalar, bize bazı inşaat mahallerini adım adım takip etmemize ve millî işçiliğin rolünün, işçinin ve türk işçi teşkilâtının yüksek varlığının bütün vüzuhu ile ortaya çıkmasına fırsat verecektir. Binaenaleyh Sinan namına kaydedilen eserler, yalnız dâhî bir mimarın muhteşem meziyetinin ifadesi, mahsulü gibi değil, bundan başka, Türklerin esaslı hasiselerinin ve en yüksek temayüllerinin bir sembolü olarak ta görünecektir.

**

Sıkı kontrôl edilmiş vak'alara dayanarak çıkardığımız netice, hiçbir serbest fikir sahibinin şüphesini celbedemiyecek mahiyettedir. İhtisas sahibi olmıyan bazı meraklıların keyfî mütalaalarının, yanlış esaslara dayanan çürük ve karışık nazariyelerin yerine, san'at tarihinin, yalnız hakikati ifade etmek arzusuyla yazılmış, bir faslıyı ikame ediyoruz. Sinan'ın eserleri bir kül halinde mutalaa edildiği zaman, inşa san'atının büyük muvaffakiyetlerinden biri olarak görünecek, ve bir adamın dehâsiyle beraber, bir milletin zevâl bulmaz hasise ve meziyetlerini de izhar ve te'yit edecektir.

ALBERT GABRIEL

tous ceux qui, à des titres divers, voudraient reprendre et utiliser sur des points de détail cette étude générale. Elle doit, dans notre pensée pouvoir suppléer à une visite sur place, à une étude directe des monuments et, à défaut d'autres mérites, garder intacte pour l'avenir, quelles que soient les exigences du lecteur, sa valeur documentaire.

**

Sur le deuxième point, nous aurons à faire justice de bien des préjugés, conséquence d'un examen superficiel et généralement partial des faits. Ceux-ci seront exposés en toute netteté, sans idée péconcue. Au reste, la floraison monumentale du XVI e siècle ne se peut comprendre, ne peut être appréciée et jugée à sa valeur réelle sans faire entrer en ligne de compte les oeuvres turques des siècles antérieurs, aussi bien dans l'empire ottoman qu'à la période seldjoukide. Nous marquerons la continuité de certaines traditions, la naissance, sous des influences diverses, de formes nouvelles, bref, nous nous efforcerons de décomposer les acteurs essentiels de l'oeuvre de Sinan. D'ailleurs, des textes inédits et d'intérêt capital, puisés aux archives d'Etat nous permettront de suivre pas à pas la marche de certains chantiers et de mettre en pleine lumière le rôle de la main d'oeuvre nationale, la haute valeur de l'ouvrier, du compagnon turc. Ainsi tous ces monuments inscrits à l'actif de Sinan n'apparaîtront pas seulement comme autant d'expressions du talent magnifique d'un architecte de genie, mais encore, comme le symbole des qualités fondamentales des turcs et de leurs aspirations les plus élevées.

**

Appuyée sur un faisceau de faits rigoureusement controlés, notre conclusion ne sera suspecte à nul esprit libre. Aux boutades de certains dilettants, aux théories aventureuses basées sur des postulats faux, nous restituons un chapitre de l'histoire de l'art écrit avec le seul désir d'exprimer la vérité. Et l'oeuvre de Sinan, vue dans son ensemble, apparaîtra comme une des grandes réussites de l'art de bâtir, attestant en même temps que le génie d'un homme, les qualités et les vertus impérissables d'un peuple.

ALBERT GABRIEL

Ek 2. İstanbul Fransız Arkeoloji Enstitüsü kuruluşuna ait Kararname.(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 626.18.02.902.17.8.5)

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR VE KARARLAR
Dairesi
Sayı: 14600

KARARNAME

Türk dili ve tarihi hakkında tetkikte bulunmak üzere tesisine müsaade verilmesi Fransız Büyük Elçisi tarafından Hariciye Vekâleti vasıtasıyla iltimas olunan enstitünün, sefaret binasının bu müesseseye tahsis olunacak ve Hükümetimize vazihan bildirilecek kısmının müessese halinde kaldıkça her türlü diploması imtiyaz ve muafiyetlerinden istifade edememesi ve marifetimizizin bütün kanun ve nizamlarına tamamen tabi bulunması, Hükümetimizin müsaadesi alınmadıkça müessesenin tesisi maksadının tevsi ve teptil edilmemesi ve bu meyanda konferans, ders vesair suretlerle müessesenin (Darülfünun serbes dersleri-Cours Libres d'université) haline getirilmemesi şartlarıyla açılmasına izin verilmesi, Maarif Vekâletinin 2/1/931 tarih ve 131 numaralı tekeresile yapılan teklifi ve Hariciye Vekâletinin 28/7/930 tarih ve 91892/150 numaralı mütaleanesi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 1/2/931 tarihli iktizaında tasvip ve kabul olmuştur.

1/2/931 REİSİCUMHUR

Jayı İ. K. K. K.

Ek 3. Albert Gabriel'in Vakıflar Genel Müdürlüğü emrinde mütehasıs olarak çalıştırılmasına ait 24.10.1957 tarihli Kararname (BCA.030.01.147.54.8. Dosya No.27-267-1136).

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Dairesi

Karar Sayısı
4

9606

KARARNAME

Fransız tebaasından Prof. Albert Gabriel'in Vakıflar Umum Müdürlüğü emrinde mütehasıs olarak çalıştırılması; Dahiliye ve Maliye Vekâletlerinin muvafık mütalâalarına dayanan Devlet Vekâletinin 23/9/-1957 tarihli ve 17553/56 sayılı yazısı üzerine, 788 sayılı kanunun 5 inci maddesine göre, İcra Vekilleri Heyetince 24/10/1957 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

L. K. K. K.

ERİ

Ek 4. Albert Gabriel'in Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde mütehasıs olarak üç yıl daha çalıştırılmasıyla ilgili Kararname (BCA.030.18.164.23.15- Dosya No.27-267-738).

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi
Karar Sayısı
6

KARARNAME

552

Eki

24/10/1957 tarihli ve 4/9606 sayılı Kararnameye ektir.
Fransız tebaasından Prof. Albert Gabriel'in Vakıflar Genel Müdürlüğü emrinde, 30/12/1961 tarihinden itibaren, üç yıl daha mütehasıs olarak çalıştırılması; İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının uygun mütalâalarına dayanan Devlet Bakanlığının 3/5/1962 tarihli ve 101440/29 sayılı yazısı üzerine, 788 sayılı Kanunun 5 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 29 / 5 /1962 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

Ek 5. Gabriel'in Vakıflar Genel Müdürlüğü emrinde uzman olarak çalıştırılmasına ait 29.03.1965 tarihli Kararname.(BCA.030.18.01.135.23.4. Dosya No.27-14-489).

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ

KARARNAME

Sayı : 6/ 4592

Eki

29/5/1962 tarihli ve 6/552 sayılı Kararnameye ektir.
Fransız uyruklu Prof.Albert Gabriel'in, Vakıflar Genel Müdürlüğü emrinde, 28/2/1965 tarihinden itibaren bir yıl daha Uzman olarak çalıştırılması; İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının uygun mütalâasına dayanan Devlet Bakanlığının 29/3/1965 tarihli ve 1-E/203 sayılı yazısı üzerine, 788 sayılı Kanunun 5 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 19/4 / 1965 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

Sadi Bayram

Ek 6. İkinci Dünya Savaşı nedeni ile yarım kalan Yazılıkaya Kazısının *Prof.Dr. Albert Gabriel idaresinde yeniden başlamasına ait 10.10.1946 tarihli Kararname.* (BCA.080.18.01.118.72.14.)

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAHHEMELAT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar Sayısı
3
4627

Karar

İkinci dünya savaşında önce başlanıp bu savaş yüzünden yarıda bırakılan Yazılıkaya (Afyon) kazılarında, İstanbul Fransız Arkeoloji Enstitüsü Müdürü Collège de France Profesörü Albert Gabriel idaresinde, yeniden başlatılmasına izin verilmesi; İçişleri Bakanlığının uygun görüşüne dayanan Millî Eğitim Bakanlığının 25/9/1946 tarihli ve 4026/1725 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 10/10/1946 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

Ek 7. Yazılıkaya Kazısı'nın *Doç.Dr.Halet Çambel-Muallâ Muallâ Eyüboğlu'dan alınıp, Prof.Dr. Albert Gabriel'e verilmesine ait 23.08.1955 tarihli Kararname* (BCA.030.19.01.02.140.76.14.)

T. C. X
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi

Karar Sayısı
4

5735

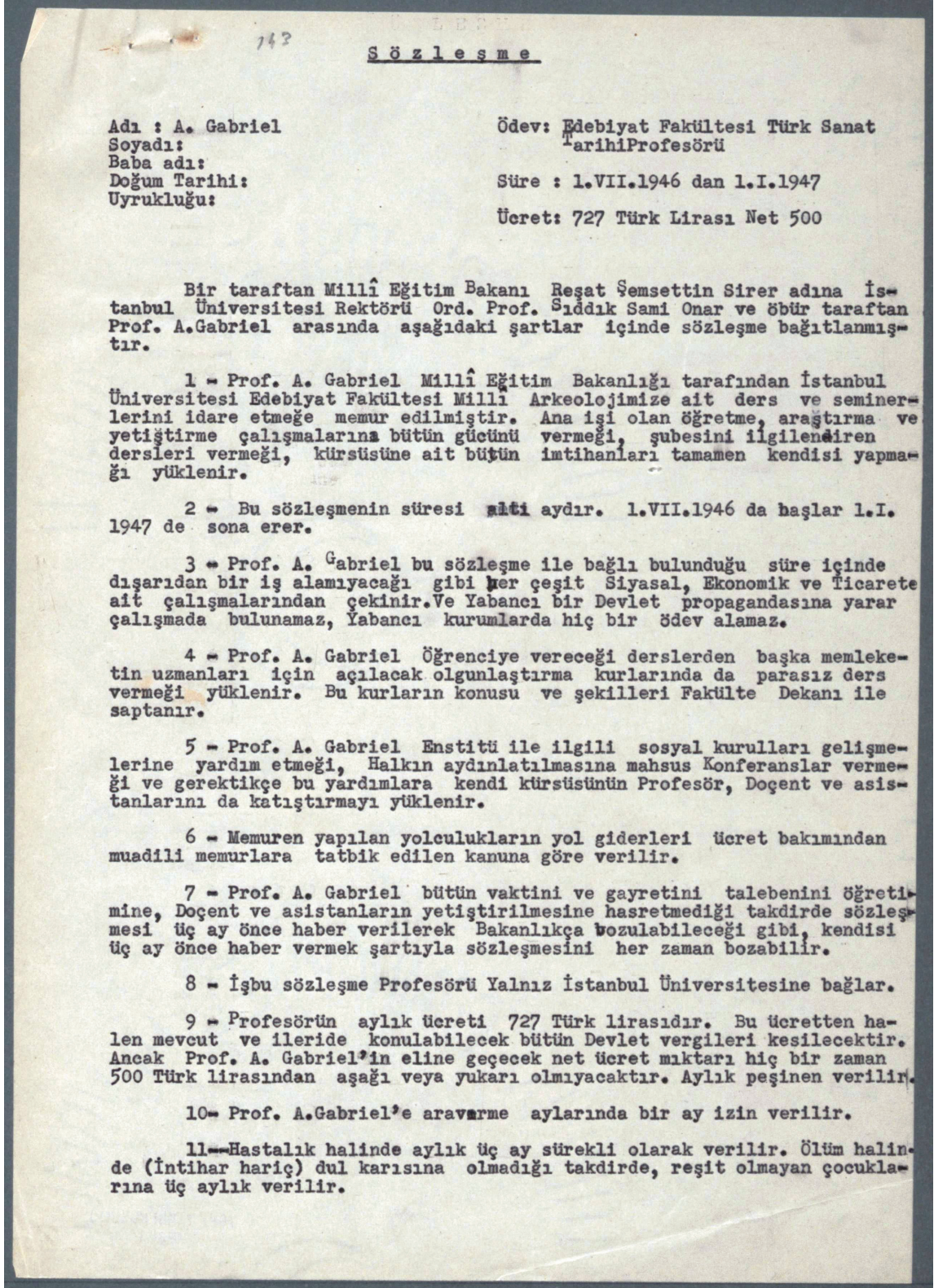
KARARNAME

Afyon Vilâyeti Emirdağı Kazası hudutları dahilinde Yazılıkaya'da evvelce Doç.Dr. Halet Çambel ve Muallâ Eyüboğlu idaresinde başlanmış olan hafriyate, İstanbul Fransız Arkeoloji Enstitüsü adına Prof. Albert Gabriel idaresinde devam edilmesine izin verilmesi; Dahiliye ve Millî Müdafaa Vekâletlerinin muvafık mütalâalarına dayanan Maarif Vekâletinin 26/7/1955 tarihli ve 471.201/2501 sayılı yazısı üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 23/ 8 /1955 tarihinde kararlaştırılmıştır.

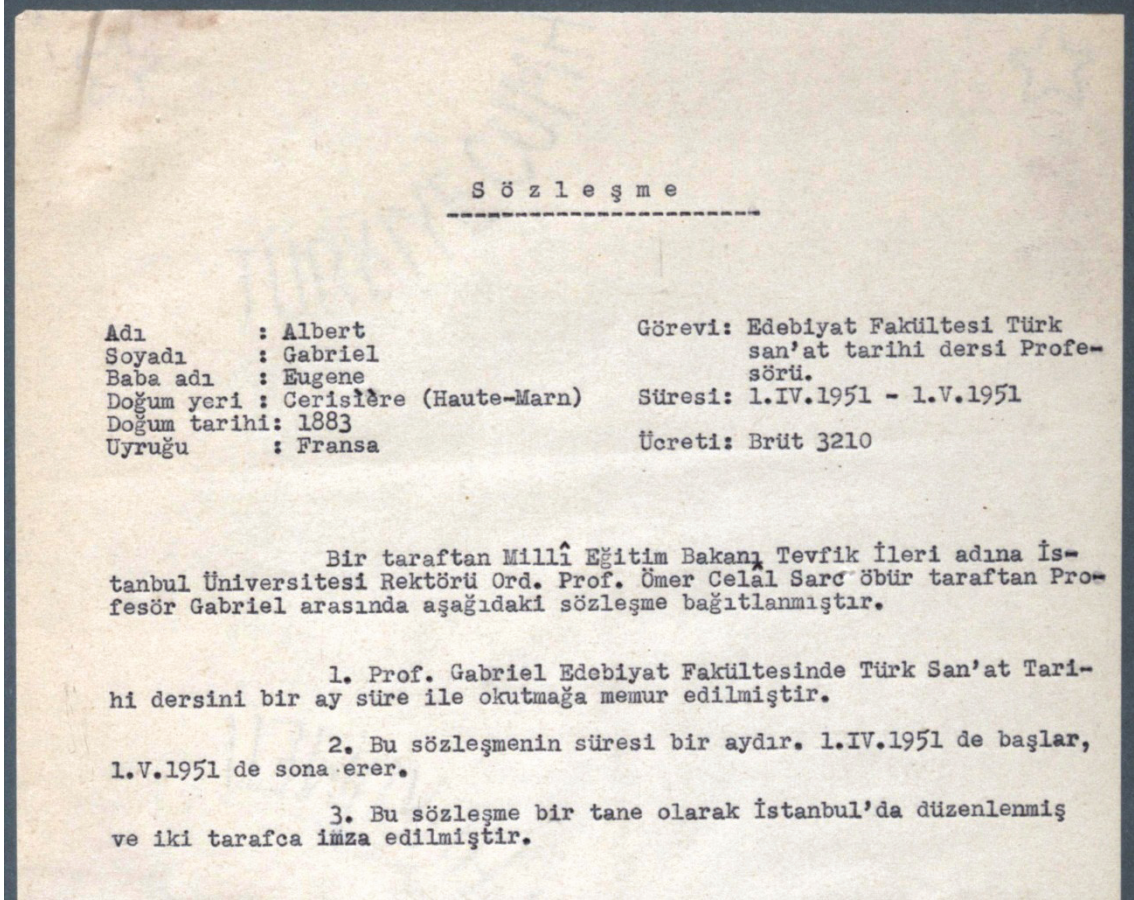
REİSİCUMHUR

a. Feyyaz

Ek 8. Prof.Dr.Albert Gabriel'in 1946 yılında İstanbul Üniversitesi ile yaptığı sözleşme sayfa 1. (Türk Tarih Kurumu Arşivi İst.Üni. YBO. 4-1)

Ek 9. Gabriel'in İstanbul Üniversitesi ile yaptığı 01.04.1951 tarihli sözleşme (Türk Tarih Kurumu Arşivi. İst. Ün. YBO.1-4.)

Ek 10. Prof.Dr.Albert Gabriel'in Bursa Osmanlı Bey Sarayı çizimi (internetten)

Ek 11. Urfa'nın 1932'deki şehir plânı. (Gabriel'den)

